

Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi*

Arzu KURŞUN¹

Cemil RAKICI²

ÖZ: Sosyal refah, günümüzde küreselleşme ile beraber etkisi azalsa da, hiçbir zaman gündemden düşmeyen bir olgudur. 1942 yılında Beveridge Raporu ile başlayan anlayış, ekonomik krizler ve 2. Dünya Savaşı sonrası kendine devlet politikalarında daha fazla yer bulmuş ve gelişmiş medeniyet olma yolunda atılması gereken en önemli adımlardan biri olarak kabul görmüştür. Sosyal refah devletinin en önemli özellikleri; müdahaleci, düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı olmasıdır. Bu çalışmada; sosyal refah devletlerinin günümüzdeki durumu incelenerek, Türkiye'nin sosyal açıdan gidişatı ele alınacaktır. Ayrıca dünya refah sıralamasında yer alan ülkelerden bazıları incelenerek farklılıklar irdelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Refah, Refah Tarihi, Türkiye'deki Refah

Jel Sınıflandırması: P16, H5, I30

The Historical Process of Social Welfare State and Evaluation of Some Modern Welfare States

ABSTRACT: Social welfare is a matter of fact, which never loses popularity despite it, loses its effect with globalization nowadays. The mentality, which began with Beveridge Report in 1942, found a more space at government policies after economic crisis and World War 2 and it is accepted as the important step, which should be taken for being contemporary civilization. In this study examined the current status of the social welfare state, social aspects of Turkey's progress will be discussed. Also, some of the countries in the ranking of world prosperity will be analyzed by examining the differences.

Key Words: Social Welfare, History of Welfare, Welfare in Turkey (P16)

Jel Classification: P16, H5, I30

* Bu makale, Arzu Kurşun'un sunduğu, "Sosyal Refah Devletinde Sağlık Harcamaları ve Türkiye'deki Sağlık Harcamalarının Genel Bir Analizi: Giresun Örneği" adlı yüksek lisans tezinden yararlanılarak ve güncellenerek hazırlanmıştır.

¹ Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Giresun, a.kurshun@gmail.com

² Doç .Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, crakici@gmail.com

1. Giriş

Günümüz sosyal refah devletleri ile sosyal refah bilincinin ilk çıktığı zamanlardaki yapı arasında farklılık olmakla birlikte, genel olarak aynı kavramları anımsatmaktadır. Refah devleti, sınırlı devlet anlayışına serbestlik getiren, devletin görev ve yetkilerini genişleterek sosyal yönden toplumun kalkınmasını sağlayan, her yönden bir iyilik hali gözeten modern bir devlet sistemidir. Başlangıç noktasında müdahaleci bir devlet anlayışına sahip, düzenleyici rolü üstlenen, gelirin yeniden dağılımında bizzat görev alan sosyal refah devletleri küreselleşme ile birlikte, daha çekimser bir havaya girmiştir. Bu çekimser havanın asıl nedeni olarak yaşanan ekonomik krizler, ulus-devlet anlayışının azalması, uluslararası şirketlerin sayısı ve güçlerinin artması, ekonomik duruşun değişmesi gibi örnekler gösterilebilir. Keynesyen refah devletinin yerini artık neo-liberal politikalar almış, devletin sınırsız sorumluluğu yerini minimum devlet müdahalesine bırakmıştır.

Değişen bu anlayışla beraber, sosyal refah devletinin yüklendiği görevlerde farklılaşmış ve sosyal politika harcamaları giderek artan bir seyir izlemiştir. Günümüz refah devletleri ise şu ikilemi yaşamaktadır: Sosyal politikalara ağırlık vererek refah misyonumuzu devam ettirelim mi, yoksa mali bir külfet haline gelen bu politikadan vazgeçerek daha global anlayışa mı geçelim? Bu çalışmada, sosyal refah devletlerinin tarihsel süreci irdelenerek, günümüzdeki refah devletlerinin geldiği nokta ve yaşadıkları değişimler incelenmiştir.

2. Refah Devleti

Kelime anlamı olarak refah; “Bolluk, rahat ve varlık içinde bir yaşam sürdürme” anlamına gelmektedir (<http://www.tdkterim.gov.tr/>). Kelime anlamı çok farklı olmasına rağmen; bugün zenginlik, mutluluk ve sosyal iyilik olarak kullanılması tercih edilmektedir. Refah devleti terimi ise, ilk defa 1941 yılında başpiskopos Temple tarafından “Citizen and Churchman” adlı eserinde kullanılmıştır. Ancak, literatürde yaygınlaşması 1942 yılında hazırlanan Beveridge Raporu ile olmuştur (<http://www.canaktan.org/>). Refah devleti ise; piyasa mekanizmaları ile özel mülkiyet esası üzerine tesis edilmiş bir devlet sistemidir. Refah devletinde toplumun sosyal ihtiyaçlarının sağlanması için kamu kaynakları etkin bir şekilde kullanılır. Bazen kendi eliyle sosyal hizmetleri sunduğu gibi, bazen de aracı kurumları kullanır. Refah devletinin araçları, artan oranlı vergileme, sosyal güvenlik sistemleri, sağlık sistemi, işsizlik sigortaları, tarım sektörüne yönelik sübvansiyon ve destekleme politikaları, ücretsiz ya da çok düşük bir katkı payının alındığı eğitim, düşük ücretli konut tedariki gibi sosyal yatırımlar olarak sayılabilir (Seyidoğlu, 1999: 497). Nasıl bir doktor hastasına bütüncül gözle yaklaşır sadece ağırlı olan bölgeyi değil, tüm vücudu tepeden tırnağa inceleme gereği hissediyorsa bu anlayışta da devlet; toplumun her kesimine aynı yaklaşımı sergileyip sadece temel ihtiyaçlarından ziyade sosyal yönden gereksinimlerini de karşılama misyonunu üstlenmektedir (Kurşun ve Rakıcı, 2014: 79).

2.1. Refah Devletinin Tarihi Süreci

2.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Refah Devleti Uygulamaları (1880 Öncesi)

Sosyal yardımların sistematik olarak ilk kez düzenlenip uygulandığı ülke, İngiltere'dir (Akyüz, 2008: 59). İngiliz tarihi içinde yaklaşık dört asırlık bir dönemi kapsayan yoksul yasalarının (Poor Laws) başlangıcından önce İngiltere'de merkantilist bir hava hakimdi ve İngiliz asilzadeleri, çalışmadan yaşamını sürdüremeyen herkese "yoksul" gözüyle bakardı. Onlara göre, halk eşittir yoksul demektir. (Polanyi, 1986: 104). Yoksul yardımının yerel düzeyde örgütlenmesi, ülke bazında ele alınmayışı, eski Yoksul Yasalarının en ayırt edici özelliğiydi. Yasa, geçici işsizlik yaşayanlara, ailesi parçalananlara, sakatlara ve hastalık sonucu yoksulluk yaşayanlara yardım etmek için lokal düzeyde bir sorumluluk getirdi. İş teşviklerini sürdürürken yoksulları korumak için farklı politikalar oluşturarak, kendi yetki bölgelerinde (Parish'ler) çeşitli uygulamalara gidildi. Bu bölgelerde zaman içinde belirli farklılıklar oluştu. Doğru politikayı bulma çabaları, savurganlık ve cimrilik arasında gidip gelen bir dalgalanma periyoduna dönüştü (Block ve Somers, 2003: 293). Ama asıl çözüm; 1782 tarihli Gilbert Yasası (Act) oldu. Bu yasa parish'lere kendi aralarında birlik kurma olanağı tanıyordu. Yardımların yerel düzeyde örgütlenmesi ilkesi, küçük parish'lerin birleştirilmesiyle aşıyor; yoksul yardımı bölgesel düzeye yükseliyordu. 18. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, İngiltere ve Galler'de on beş bin parish görevlisi bulunmaktaydı ve üç yüz bini on beş yaşın altında olmak üzere toplam bir milyon kişi yoksul yardımı alıyordu (Güngör ve Özügürlü, 1997: 4).

Ayrıca, 1782 Gilbert Yasası ikamet sorunu dışındaki konularda serbestlik getirmiştir. Engeli olmayan yoksullara da para yardımı yapılmasını sağlamıştır ve çalışma evlerini hem çocuklara hem engellilere açmıştır (Akyüz, 2008: 60). 1830'larda, nüfusu 14 milyon olan İngiltere'de tarımsal faaliyetten imalata geçiş süreci başlamış, köylerin nüfusu azalmış, kasabaların nüfusu ise giderek artmıştır. Dolayısıyla, zirai toplum modeline göre çıkarılan yoksul yasaları toplumun ihtiyaçlarının gerisinde kalmıştır. Böylece, sosyal düzen 1860'larda tamamen krize girmiştir (Sözer, 1997: 50).

Kapitalist sistemin beşiği olan İngiltere, 1601 ve 1834 Yasaları ile Batılı ülkelerde yoksullara yardım alanında öncü olduğu gibi, çalışma hayatında da ilk sosyal mevzuatın çıkarıldığı ülke olmuştur. İşçilere 1824 yılından itibaren örgütlenme hakkı tanınmıştır. Robert Owen'in çabaları ile 1801'den başlayarak çocukları kapsayan koruyucu sosyal mevzuatın oluşturulmasına girişilmiştir. 1840'tan sonra Fransa da bu alanda İngiltere'yi izlemeye başlamıştır (Talas, 1999: 119).

2.1.2. Sanayileşme Dönemi (1880-1945)

Sanayi devrimi, insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücünün hakim olduğu üretim tarzına geçiştir. Bu tarz üretim 18. y.y.'da İngiltere'de öncelikle dokuma sektöründe ortaya çıkmış, daha sonra diğer sektörlerle yayılmıştır. Makineye dayalı üretime geçişle, üretimin şekli ve miktarı da

değişmiştir (Yediyıldız, 1994: 78). Devrim kendisi için ihtiyaç duyduğu işgücünü birincil kaynak olan ve teknoloji karşısında çözümlenerek ekonomik gücünü yitiren tarım kesiminden sağlamıştır (İlkin, 1988: 177). Bu durum, geçmişten beri süregelen işçi sorununu daha da arttırmıştır. Liberal gelişimin aşamalarından biri olan bu devrim, insanı doğaya egemen kılmış, burjuvaziye iktidara geçirmiş, ekonomide liberalizmin sloganı olan “laissez faire”i yerleştirmiştir (Çetin, 2002: 88).

Refah devletinin ortaya çıkışında, sanayileşmenin başlaması ve kapitalist üretim tarzına geçiş gibi ekonomik boyutlu değişimler; kentlere göç ve işçi sınıfı-işveren sınıfının oluşması gibi sosyal değişimler; işçi sınıfının siyasal kimlik kazanması gibi ideolojik değişimler ve mutlakiyetçi yönetimlerden demokratik yönetimlere geçiş gibi politik değişimler çok önemli bir rol oynamıştır. Özellikle sanayileşme, eski dönemin sosyal kurumları olan aile, hayırsever kurumlar ve diğer yardım örgütlerinin yetersiz kalmasına, bunların yerine bu tür gereksinimleri karşılayacak yeni kurumların doğmasına yol açmıştır. Çünkü geleneksel sosyal yardım kurumları, kentlerde yığılan çalışanların iş kazaları ve sağlık bakımları gibi gereksinimlerine cevap verememiştir (Özdemir, 2007: 185).

İlk sosyal yasalar ve sosyal yaşama ilişkin ilk devlet müdahalesi, Sanayi Devrimi'nin ana yurdu İngiltere'de doğmuş, daha sonra diğer Avrupa ülkelerine sirayet etmiştir. Devlet, müdahalesini, yasa çıkarmak ve kurumlar kurmak yoluyla gerçekleştirmiştir. Önceleri, işçi-işveren arasındaki problemlere çözüm bulmak amacıyla ortaya çıkan devlet müdahalesi, daha sonra giderek genişlemiş, istihdam sorununu çözmek, sosyal güvenlik sistemi kurmak, işçinin refahını artırmak, toplumun konut, eğitim ve sağlık ihtiyacını karşılamak gibi geniş perspektiflere uzanmıştır (Serter, 1994: 3).

Refah devletinin gelişmesi ise, II. Dünya Savaşı sonrasında devlet ve sosyal taraflar arasında varılan uzlaşma sonucunda olmuştur (Gökbunar ve Kovancılar, 1998: 252) ve refah devletinin etkinliğinin başlaması da bu tarihe rastlamaktadır (Özdemir, 2007: 182).

2.1.3. Yükselen Refah Devleti Dönemi (1945-1970'ler)

Modern refah devletlerinin orijinine baktığımızda 19. yüzyılın sonları ile 20. Yüzyılın başlarına dayandığı görülmektedir. Refah devletlerinin asıl gelişimi ise, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan “Altın Çağ”da (1945-1975 arası) mümkün olabilmıştır (Özdemir, 2007: 198). Bu dönemde birçok yasa yürürlüğe konmuş ve ülkeler altın çağın getirdiklerinden etkilenmişlerdir. Örneğin, Almanya'da çıkarılan Weimar Anayasası 1919 yılında olmasına rağmen sağlık, çalışma, aile ve meslek grupları ile eğitim hakkını güvence altına alan, ayrıca işçi ve işveren arasındaki bağı pekiştiren, orta sınıfın korunmasına özen gösteren bir yasa özelliği taşıyarak alanının en yetkin örneğini vermiştir. ‘Ekonomik hayatın adalet esaslarına göre ve herkese insanlığına yaraşır bir şekilde düzenlenmesi’ ilkesi yasa da açıkça ifade edilmiş, altın çağla birlikte 1947 İtalyan Anayasası, 1949 Almanya

Anayasası ve 1958 Fransa Anayasası tarafından da benimsenmiştir (Bulut, 2003: 177). Böylece, özellikle 1960 ve 1970’li yıllar refah devletinin parıldadığı yıllar olmuştur.

Bu dönemi farklı kılan şey, yalnız refah konusunda atılan net adımlar değil, aynı zamanda refah devleti olma yolunda ilerleyen ülkelere zemin hazırlayan uluslararası belgeler ve kuruluşlardır. Bunlar içinde, 1941 tarihli “Atlantik Paktı”, 1944 tarihli “Philadelphia Bildirgesi”, 1948 tarihli “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, UÇÖ’nün başta 102 sayılı “Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Sözleşmesi” olmak üzere çeşitli sözleşme ve tavsiyeleri, “Avrupa Sosyal Şartı”, “Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi” vb. sayılabilir (Özdemir,2007: 199-200). Bu sözleşmeler refah lokomotifine hız kazandırmış, yeni duruma entegrasyonu kolaylaştırmıştır.

2.1.4. 1970’lerden Günümüze

1968-1973 yılları arasında Japonya, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde üretim sonucu oluşan kar oranları giderek azalmaya başlamış, 1968-1970 arasında tüm Avrupa’da işçiler arasında bir grev dalgası meydana gelmiştir. 1970’lerdeki büyüme ABD’de yüksek seviyelerde seyreden bütçe açığından kaynaklanmış ve enflasyon oranlarındaki hızlı artışla desteklenmiştir (Sarıca, 2008: 48). Üstüne üstlük, 1974-1979’da yaşanan petrol krizleri (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 96) de eklenince ‘Altın çağ’ ışıltısını kaybetmeye başlamıştır(Munck, 2003: 64). ‘Neo-liberalizm’ veya ‘Yeni Sağ’ gibi tezler yeniden gündeme gelmiş, kapitalist piyasanın yaygınlaşma eğilimlerinin hızlı bir biçimde işlerlik kazandığı fark edilmiştir(Marangoz, 2001: 83).

Burada şöyle bir tehlike söz konusudur: Terazi bir uçtan diğer bir uca, yani problemlerin çoğunu çözecek olanın ‘Devlet’ olduğuna inanan görüşten, sorunu devletin kendisi olarak gören bir anlayışa doğru kaymaktadır (Özdemir, 2007: 245), ve devlet, sosyal refah politikalarını uygulamada gittikçe zorlanmıştır. Bunun nedeni, devletlerin artan rekabet piyasalarında, yabancı yatırımcıları çekmek için yüksek işgücü maliyetlerine dayanan koruyucu politikalarını istikrarlı bir şekilde sürdüremeyerek, diğer ülkelerle üretim ve sermaye çekme yarışına girmesidir. Bunun sonucu ise, yarışı kazanmak için en iyi gelir kaynağı olan vergi oranlarını düşürmek olmuştur. Bu durum, devletlerin sağlık, sosyal güvenlik, eğitim gibi sosyal refah politikalarını yeterince yerine getirmelerinde zorluklara yol açmaktadır. Dolayısıyla, küreselleşme sürecinin, toplumun her kesimini daha fazla yoksullukla karşı karşıya getirdiği ve gelir dağılımının bozulmasına ileri sürülmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 10).

Günümüzde ülkeler birçok finansal kriz yaşamalarına, Dünya’nın birçok yerinde otoriter rejimlerin sarsılması nedeniyle ayaklanmalar ve isyanlar çıkmasına ve dünya üzerinde yaşanan birçok kargaşaya rağmen, küresel refah son 4 yılda dünyanın tüm bölgelerinde artmıştır. Buna karşın dünya çapında güvenlik ve emniyet azalmaktadır. Neden olarak, Tunus, Yemen, Suriye ve Mısır’da yaşanan

'Arap Baharı' süreci ve Honduras, Paraguay, Meksika gibi Latin Amerika ülkelerinde yaşanan hırsızlık ve tecavüz olayları, ülkemizde yeniden patlak veren terör saldırıları gösterilebilir. Tablo 2'de görüldüğü üzere ABD, ilk 10'a girememiş ve güvenlik kademesinde de ortalamanın altında kalmıştır. Oysa doğu ülkelerinin yükselişi devam etmektedir. Singapur ve Hong Kong ekonomisi ilk 20 ülke içinde yerini alırken, Asya ülkeleri doğrudan yabancı yatırımı çeken en yüksek bölgeler içerisinde. Ayrıca Doğu Asya, en büyük ikinci küresel ihracatçıdır. Sıralamadaki ilk 50 ülkeye bakılacak olursa, gelişmiş ülkelerin, eğitim ve sağlığa çok daha önem verdikleri göze çarpmaktadır. Ek olarak, ilk 30 ülke içinde 27 ülke demokratik sistemle yönetilmektedir ve demokrasinin olduğu ortamlarda topluma ve devlete görevler düşmektedir (<http://www.prosperity.com/>)

Tablo 1: Bazı AB ve OECD Ülkelerinde Kamu Sosyal Harcamalarının GSYİH İçindeki Payı (1980-2014) %

Ülkeler	1980	1990	2000	2010	2014
Avustralya	10.2	13.1	17.2	17.2	19.0
Kanada	13.2	17.6	15.8	17.9	17.0
Almanya	21.8	21.4	26.2	26.8	25.8
İtalya	18.0	21.4	23.3	27.8	28.6
Japonya	10.3	11.1	16.3	22.1	.....
Hollanda	24.8	25.6	18.9	23.7	.....
Norveç	16.3	21.9	20.0	22.4	.....
İspanya	15.4	19.7	20.0	26.7	26.8
İsveç	26.0	28.5	28.2	27.9	28.1
İsviçre	13.5	12.8	17.2	19.5	19.4
Türkiye	3.1	5.5	.....	12.6	.....
Birleşik Krallık	16.3	16.3	18.4	22.8	21.7
ABD	12.8	13.1	14.2	19.3	19.2
OECD-Toplam	15.4	17.5	18.6	21.7	21.6

Kaynak: OECD Social Expenditure Database 2014 verilerinden derlenerek elde edilmiştir.

Tablo 1’de bazı Avrupa Birliği ve OECD üyesi ülkelerin kamu sosyal harcamalarının GSYİH içindeki payı verilmiştir. Veriler incelendiğinde yıllara göre kimi ülkelerde kamu sosyal harcamaların oranlarındaki artış dikkati çekmektedir. 1980 yılına göre; Avustralya’nın kamu sağlık harcamaları % 10.2, Japonya’nın %10.3, ABD’nin % 12.8, İsveç’in % 26, Türkiye’nin %3.1, OECD ülkelerinin ortalaması ise % 15.4’dır. 1985 yılına bakılırsa kademeli olarak arttığı görülmektedir. 2014 yılına gelindiğinde hemen hemen tüm ülke oranlarında önemli artışlar yaşanmıştır. Söz konusu verilerden ülkelerin sosyal refah harcamalarına zamanla daha fazla önem verdiği sonucuna varabiliriz. Sosyal harcamaların artışında en fazla rol oynayan unsurlar devletlerin eğitim, sağlık, sosyal güvenlik alanlarına zamanla daha fazla ilgi göstermeleri ve duyarsız kalamamalarıdır.

Tablo 2: 2015 Dünya Refah Sıralaması

Refah Sırası	Ülkeler	Ekonomi	Girişimcilik & Fırsatlar	Yönetim	Eğitim	Sağlık	Güvenlik	Kişisel Özgürlük	Sosyal Sermaye
1	Norveç	4	5	8	5	4	8	3	2
2	İsviçre	2	3	1	18	3	13	11	9
3	Danimarka	9	2	3	3	16	7	8	3
4	Yeni Zelanda	14	17	2	6	19	11	2	1
5	İsveç	7	1	4	17	12	5	7	8
6	Kanada	8	15	7	2	11	9	1	6
7	Avustralya	12	14	10	1	15	15	9	4
8	Hollanda	10	13	12	4	5	19	13	7
11	ABD	11	11	11	9	1	33	15	11
14	Almanya	5	16	16	12	6	21	17	16
15	Birleşik Krallık	19	6	9	25	20	23	12	12
19	Japonya	25	22	19	28	7	22	33	29
22	Fransa	30	19	20	26	8	31	21	53
24	İspanya	37	30	27	19	24	25	22	23
78	Türkiye	87	67	51	85	57	109	100	102

Kaynak: 2015 Legatum Prosperity Index, Legatum Institute, (<http://www.prosperity.com/#!/country-list>).

Tablo 2’de seçilmiş bazı ülkelerin gelişmişlik seviyeleri gösterilmektedir. Tablo incelendiğinde Norveç, İsveç, Danimarka gibi İskandinav ülkeleri refah seviyesi en önde olan ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, ABD, Japonya gibi gelişmiş diğer ülkeler sıralamada yine önlerde yer almaktadır. Tablo 1’deki veriler incelendiğinde refah seviyeleri yüksek olan ülkelerin GSYİH’den sosyal harcamalar için önemli miktarda pay ayırdıklarını görebilmekteyiz. Tablo 2’deki verilere göre Türkiye ise refah seviyesi açısından 78. sırada yani orta sıralarda yer almaktadır. Buradan hareketle Türkiye’nin üst sıralara tırmanabilmesi için çok ciddi atılımına ihtiyaç duymaktadır. Türkiye’de her ne kadar son yıllarda sosyal refah alanında önemli ilerlemeler sağlanmışsa da henüz yeterli seviyede olmadığını söyleyebiliriz.

3. Bazı Ülkelerde Sosyal Refah Devleti Uygulamaları

Sosyal refah devletlerinin edindiği görevler artmış, adil gelir dağılımı, ekonomik faaliyetleri düzenleme vb. işlevleri olmuştur. Toplumun hemen hemen her kesimini sağlık, eğitim, çalışma koşulları, işçilerin özlük hakları gibi konularda kucaklamıştır. Bu amaçla, ülkeler bazı girişimlerde bulunmuş, özellikle sosyal güvenlik ve yardım konularını bir sosyal uygulama aracı olarak kullanmıştır. Ülkeler incelenirken, OECD ve Legatum Prosperity Index baz alınarak seçilmiştir. Bu ülkelerden bazıları aşağıdadır;

3.1. İngiltere

İngiltere’nin refah örneğinde, refah modelinin kapsadığı istihdam ve nüfus oranları baz alınabilir. Çünkü bireyler, çalışarak hem şu anki hayatlarını devam ettirecek geliri, hem de sosyal güvenlik programına dahil olarak ileriki hayatları için bir gelir garantisi sağlamış olurlar. Bireyler istihdama dahil edilmediklerinde ise; onları koruyan işsizlik sigortası ve sosyal gelir transferleridir. İngiltere’de toplam nüfusun neredeyse %60’ı çalışabilir nüfusu oluşturur. 1990’ların sonuna kadar bu oran, fazla değişim göstermemiş, 2000’lerin ilk başlarında artmaya başlamıştır. Nüfusun sadece üçte biri istihdam edilememiş, üçte ikisi çalışma olanağı bulmuştur ve çalışan sayısı 2007’de 29.1 milyon kişiye ulaşmıştır (Balseven, 2009: 338). OECD 2015 yılı verilerine göre çalışma çağındaki nüfusun istihdam oranı %72.7’dir (<https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm>)

Refah Reformu Hareketi’ne (2012) göre; istihdama yönelik olarak haksız yere işten atılanlar için İş Kanunu’nda bazı yeni uygulamalara ve yaptırımlara gidilmiştir. Çalışanlarla işveren arasındaki anlaşmazlıkları daha erken bir aşamada çözmek için İş Kanunu’nda değişikliğe gitme niyetine girilmiştir. Hükümet ayrıca yeni bir personel istihdam edildiği zaman işletmelerin kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. İngiliz Hükümeti, 2011 Ocak ayında işyerindeki anlaşmazlıkları çözmek adına bir müzakere başlatmış ve bu müzakere bir dizi değişikliklere yol açmıştır. 2012 Nisan ayında ise bu değişiklikler yürürlüğe girmiştir. Deneme süreleri haksız yere işten çıkarılmayı azaltmak için, bir yıldan iki yıla çıkarılmıştır. Bunun anlamı şudur ki; işe alınanlar işten

çıkarılmaya karşı yasal güvence altına alınmış ve uzun deneme süresi onların istihdama katılımında teşvik edici bir araç olmuştur (<http://www.dwp.gov.uk>).

Küresel ekonomi, teknoloji ve üretimdeki hızlı değişiklikler ile çok büyük bir değişim geçirmekte ve toplum ve ticaret üzerinde çok kapsamlı etkileri yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler giderek büyümektedir. Özellikle, Çin Japonya ve İngiltere ile yarışır duruma gelmiştir. Bu sebeple, İngiltere'ye olan küresel göç ve yaşlanan kitle İngiltere'nin popülasyonunu oluşturmaktadır. İngiltere ekonomisi küresel yarışa kolay adapte olmuş, özellikle firma ve sektörler arası yeni becerilerin geliştirilmesi bu sürece katkı sağlamıştır. Yüksek düzeydeki beceriler, istihdam için gereken sıradan niteliklerin çıtasını yükseltmiştir (<http://www.dwp.gov.uk>).

İngiltere'nin OECD istatistiklerine göre; en son veri olan 2012 yılı için toplam nüfusu 62,9 milyon insandır. Yine; 2012 yılına göre çalışma çağındaki nüfusun yüzdesi 65.69 iken; 2014 yılına göre ise 64.92'dir (<https://data.oecd.org/pop/wor king-age-population.htm#indicator-chart>). Ayrıca İngiltere'deki çalışma çağındaki lerin %6,2'si geçici olarak çalışmaktadır (<https://data.oecd.org/emp/temporary-employment.htm>). İngiltere'de istihdam oranı yüksektir. Eğitim durumu iyi olmayanların (lise ve aşağısı) istihdam edilme oranı 2010-2013 arasındaki verilere göre %56,11'tir (<https://data.oecd.org/emp/employment-by-education-level.htm# indicator-chart>).

2020 yılındaki işgücünün %70'i zorunlu eğitimden geçirilecek ve 2020 yılındaki yetişkin nüfusunun %50'si geleneksel eğitim ve hizmet içi eğitimlere katılacaktır. Buna karşın, istihdam üzerinde bazı inatçı engellerde bulunmaktadır. Şöyle ki; İngiltere hanelerinde hiçbir yetişkin çalışmadığı halde büyüyen 1,7 milyon çocuk vardır. Bu yetişkinler tamamen iş ödeneğine güvenmektedirler. Bu durumda İngiltere için sorun oluşturmuştur (<http://www.dwp.gov.uk>).

Ayrıca, İngiltere'nin sosyal güvenlik politikaları incelendiğinde emeklilik sistemi ve sosyal hizmetler başlığı altında iki gruba ayrıldığı görülmektedir. İngiltere'de emeklilik sistemine girişte önemli olan yaş faktörüdür (Taşcı, 2010: 191-192). 1970-2014 yılları içinde İngiltere toplam nüfusunun % 17,26'sı yaşlı nüfus olarak saptanmıştır (<https://data.oecd.org/pop/elderly-population.htm#indicator-chart>). Yalnız, İngiltere'de emekli olabilmek için en az 44 yıl çalışılması ve vergi mükellefi olunması gerekmektedir. Bu da; kamu yaşlılık sigortası adı altında toplanmıştır. İngiltere'nin emeklilik yapısında en önemli nokta; zorunlu ve temel olmasıdır. Sabit oranlı ödeme olanağına sahip olan sistem, enflasyona endeksli bir şekilde devam etmektedir. Ancak, emeklilik geliri asgari geçinilecek miktardan az olduğundan, emekliler gelir-testine dayalı gelir destekleriyle geçinebilmektedirler (Taşcı, 2010: 191-192).

Tablo 3: Günümüz İngiltere'sinin Refah Durumu (2015 Yılı)

Temel Göstergeler	Ülke Değeri	Kaydedilen Yıl	Dünya Ortalaması
Doğurganlık oranı (%)	1,8	2014	-
Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)	46,297	2011-2015	-
Yaşam Memnuniyeti (Hesaplama 0> 10)	6,8	2015	6,6
Olası Yaşam Süresi	81	2015	79,6
Nüfus (milyon)	62,9	2012	-
GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık)	2,9	2011-2015	-
İstihdam Oranı (%)	71	2014	65,7
İşsizlik Oranı (%)	5,9	2014	7,3
Enflasyon Oranı (Yıllık büyüme oranı)	0,0	2015	0,6
Hükümet İstikrarı	134	2014	31,2
Kızların Erkeklerle Göre Okullaşma Oranı	1	2012	1
Kişi Başına Düşen Sağlık Harcamaları (Cari Dolar)	3935	2011-2015	-
Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)	3,8	2015	-
Sağlık Problemine Sahip Olma (%)	16	2014	23,9
Kişisel Özgürlük	7	2014	4,7
Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları	57,7	2011-2015	-

Kaynak:2015 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, 2015 Worldbank Database ve 2015 OECD database verilerine göre hazırlanmıştır.

3.2. Almanya

Almanya'da sosyal refahı arttırmaya yönelik politikalar çok sayıda kurum tarafından yürütülmektedir. Ulusal düzeyde bakıldığında, Buntestag ve Bundesrat adlı alman meclisleri istihdam ve sosyal güvenlikle ilgili kuralları ve araçları belirlemektedir. Ayrıca, aile, sağlık ve gelir politikalarının saptanması ve uygulanması da yetki alanlarında bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin yetki alanına ise; federal hükümet ve eyalet parlamentoları tarafından yüklenen bazı görevler ile adil gelir dağılımını sağlamak için yapılan sosyal yardımlar, yerel sağlık kurumları ve çocuk bakımıyla ilgili kuruluşlar girmektedir. Alman anayasasının 20. Maddesine göre; 'Almanya demokratik ve sosyal bir federal devlet' yapısındadır.

Alman sosyal güvenlik kurumları çok sayıda hizmet sunmaktadır. Bu sosyal nitelikli hizmetlerin önemli bir kısmı nakdi olarak sunulurken, bir kısmı da aynı yardım şeklindedir. Gelir düzeyi 400 €'nun üzerine çıkan her çalışan, sosyal güvenlikle ilgili sigorta primleri ödemek zorundadır. Primler, çalışanların gelir düzeyinin belli bir yüzdesi olarak hesaplanmakta ve prim ödemelerinin yarısı işveren yarısı da çalışandan alınmaktadır. Çalışma esnasında meydana gelecek herhangi bir kaza içinse işyeri kaza sigortası sadece işveren tarafından ödenmektedir (Şanlıoğlu, 2011: 95-99). Ayrıca, Alman emeklilik sistemi oldukça kapsamlı olmakla birlikte yaşlılara yönelik sosyal politikalar ağırlık kazanmıştır.

Almanya Sosyal Yardım Kanunu'na göre, "Hastalık veya sakatlıktan dolayı yardım ve bakım görmeksizin hayatını idame ettiremeyen" kişiler, bakıma muhtaç kişilerdir. Bakıma muhtaçlık ifadesi, 1995 yılından beri yürürlükte olan Bakım Sigortası Kanunu'nda da yerini almaktadır. Bu Kanun'da bakıma muhtaçlar, bedenen, aklen veya ruhen hasta ya da özürlü olmalarından dolayı, hayatlarını kendi başlarını yönetemeyen, günlük basit işleri yerine getiremeyen, dolayısıyla başkalarına muhtaç/bağımlı olanlardır. Bu anlamda yaşlıların bu iki kanun çerçevesinde bakım hizmeti alma noktasında güvencelere sahip oldukları görülmektedir (Taşçı, 2010: 190). Almanya'da 67 yaşını dolduran bireyler yaş haddinden dolayı emekliliği hak etmektedirler. Ölüm halinde ise eşe, ölen sigortalının emekli maaşının %55'i ödenmektedir. Çocukları olması durumunda 18 yaşına kadar eğitimi devam ettiği sürece çocuklara yetim maaşı ödenmektedir.

Almanya'yı diğer Avrupa ülkelerinden ayıran en önemli özelliği ise; ailenin bir refah rejimi aracı olarak taşıdığı önemdir. Aile merkezli uygulamaların varlığı kendini hem sosyo-kültürel pratiklerde, hem de kanun ve yönetmeliklerde oldukça gösterir. Bu nedenle, gelir desteği uygulamaları zaman zaman yalnızca aile birlikteliğini tamamlayıcı bir uygulama olarak algılanıp tatbik edilmektedir. Diğer Avrupa ülkelerinde sosyal refah uygulamaları temelinde düzenlenecek işlerin ailenin sorumluluğunda oluşu; örneğin, ülkedeki kreş sayısının diğer Avrupa ülkelerinden daha az oluşu, ailelerin çocukları üzerinde mali sorumluluklarının sürmesi ve çocukların yetişkin olduktan sonra da çoğunlukla ailenin yanında yaşamaları gibi örnekler refah rejiminin aile merkezli yapısı hakkında önemli ipuçları verir (Erdem, 2005: 9). Bu yardımlara örnek vermek gerekirse; para ve aynı olarak yapılan yardımlar, vergi kolaylıkları, iş akdinden kaynaklanan düzenlemeler, çocuk yardımı (Aylık 184 €), çocuk bakmak için işten çıkma sürelerinin emeklilik yaşına katılması, ebeveynlerden birinin çocuk yetiştirmek için izne çıkması halinde aileye 14 ay boyunca yapılan katkılar, aile bireylerinin de sosyal güvenceden yararlanması vb. dir (Şanlıoğlu, 2011: 118).

Almanya'nın 2011-2015 verilerine göre profiline bakılırsa; nüfusu 80,970,732 kişidir. Kişi başına düşen GSYİH ise 46400,6 \$'dır. Yaşam memnuniyeti skoru 7'dir. Olası yaşam süresi 80,9 yıldır. İstihdam oranı %71, enflasyon oranı % 0,4'tür. Kişi başına düşen sağlık harcaması ise 5411\$'dır. Önemli sağlık göstergelerinden biri olan bebek ölüm oranı ise %3,3'tür.

Tablo 4:Günümüz Almanya'sının Refah Durumu (2015 Yılı)

Temel Göstergeler	Ülke Değeri	Kaydedilen Yıl	Dünya Ortalaması
Doğurganlık oranı (%)	1,5	2014	-
Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)	46400,6	2011-2015	-
Yaşam Memnuniyeti (Hesaplama 0> 10)	7	2015	6,6
Olası Yaşam Süresi	80,9	2015	79,6
Nüfus (milyon)	80,970,732	2011-2015	-
GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık)	1,6	2011-2015	-
İstihdam Oranı (%)	74	2014	65,7
İşsizlik Oranı (%)	5,3	2013	8,9
Enflasyon Oranı	0,2	2015	0,6
Hükümet İstikrarı	24	2014	31,2
Kızların Erkeklerle Göre Okullaşma Oranı	0,9	2012	1
Kişi Başına Düşen Sağlık Harcamaları (Cari: Dolar)	5411	2011-2015	-
Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)	3,3	2015	-
Sağlık Problemine Sahip Olma (%)	21	2014	23,9
Kişisel Özgürlük	7	2014	4,7
Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları	57,3	2011-2015	-

Kaynak: 2015 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, 2015 Worldbank Database ve 2015 OECD database verilerine göre hazırlanmıştır.

3.3. Danimarka

Danimarka Avrupa Birliği ülkeleri içinde Maastricht kriterlerine en kolay uyum sağlayan ülkelerden biri olmuştur. Ülkenin genel ekonomi politikası denk bütçe, sağlıklı kamu finansmanı, düşük oranlı enflasyon, istikrarlı para birimi ve daha fazla istihdam amacına yöneliktir. 2000'li yılların başından itibaren istikrarlı büyüyen ekonomi refah düzeyini yükseltmiş ve Danimarka'nın dünyanın en zengin ilk 5-6 ülkesi arasına girmesini sağlamıştır (<http://www.mfa.gov.tr/danimarka>).

Danimarka refah sisteminin temel özelliği, tüm vatandaşların sosyal güvenlik alanında eşit haklara sahip olmasıdır. Bu sistem çerçevesinde vatandaşlar sağlık ve eğitim hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaktadır. Devlet bütçesi tarafından finanse edilen söz konusu harcamalar bütçenin %26'sına denk gelmekte, bu durum da Danimarka'yı dünyadaki vergi yükü düzeyi en yüksek ülkelerden biri konumuna getirmektedir (www.kto.org.tr).

Tablo 5: Bazı İskandinav Ülkelerinin Refah Durumu (2015 Yılı)

Temel Göstergeler	Danimarka Ülke Değeri	İsveç Ülke Değeri	Norveç Ülke Değeri
Doğurganlık oranı (%)	1,7	1,9	1,8
Kişi Başına Düşen GSYİH(\$)	45536,5	45297	65614,5
Olası Yaşam Süresi	80,4	82	81,8
Nüfus (milyon)	5,638,530	9,696,110	5,136,886
İstihdam Oranı (%)	73,2	75,2	75,1
Enflasyon Oranı (%)	0,5	-0,0	2,2
Kişi Başına Düşen Sağlık Harcamaları (Cari: Dolar)	6463	6808	9522
Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)	3,5	3,9	2,4

Kaynak: 2015 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, 2015 Worldbank Database ve 2015 OECD database verilerine göre hazırlanmıştır.

3.4. İsveç

“*Socialbidrag*” olarak adlandırılmış olan gelir desteği uygulaması Göthenburg ve Helsinburg’da 1980’de çıkan bir yasayla yürürlüğe sokulmuştur. İsveç sosyal güvenlik sistemi diğer İskandinav ülkelerindeki gibi cömert ve kapsamlı olduğundan, dahası evrensel ve katkı ödenekli yardımlar içerdiğinden, sosyal yardımların rolü diğer sosyal güvenlik mekanizmalarına nadiren daha zayıftır. Refah yardımları alabilmek için öngörülen şartlar diğer ülkelere göre daha rahat olduğundan, bu ülkede sosyal refah yardımları evrensel bir hak potansiyeline yükselmiştir. Bunun sonucunda, İsveç’te yaşayanlar hem işlerinden aldıkları gelirlerle hem de devletten aldıkları yardımlarla geçinmektedir.

İsveç’in sosyal ve ekonomik profiline bakılırsa; 2015 yılı verileri ile cari piyasa değerinde GSYİH 701 milyar \$’dır. Kişi başında düşen GSYİH’sı 45297 \$ olarak hesaplanmıştır. Tahmini büyüme oranı % 1,6’dır. İsveç’in 2015 yılına göre toplam nüfusu 8,188,000 kişidir. Nüfusun geçen yıllara nazaran artış hızı %1,8’dir. Net emekli refahı oranı % 6,2’dir. 2013 yılında doğumda beklenen tahmini yaşam süresi erkekler için 80,7 yıl, kadınlar için 85 yıldır. 1000 nüfus başına bebek ölümü ise, aynı yıl 3,9 olarak bulunmuştur(<http://www.oecd.org/switzerland/>,<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=&country=CHE&series=&period=>).

3.5. Norveç

Norveç, 1949 yılında NATO’ya üye olmuştur. Norveç’te 1960’ların sonlarında bulunan petrol ve doğal gaz ülkenin refah düzeyinin çok yükselmesini sağlamıştır. Dünya ve Avrupa balıkçılık sektörünü elinde tutmaktadır. Norveç halkı 1972 ve 1994’de yapılan referandumlarda Avrupa Birliği’ne üye olmayı istememiştir. Avrupa Birliği ile ilişkiler EFTA aracılığıyla yürütülmektedir. Ancak, Norveç AB ile aynı ticari kodları uygulayan Avrupa Ekonomik Alanı üyesidir. Birleşmiş

Milletler raporlarına göre yaşam standartları bakımından dünyanın en ileri ülkelerinden biridir. Norveç nüfusu 1980 yılında 4.1 milyon iken 2015 yılında 5,137,000 kişiye ulaşmıştır. Nüfusun, 2020 yılında 5.4 milyona ulaşması beklenmektedir. Bu arada ülkede, orta yaş üzerindeki nüfus sayısı giderek artmaktadır (<http://www.ibp.gov.tr/>).

Norveç'in doğurganlık oranı da Batı Avrupa ortalamasından daha yüksektir. Analistler, bu durumu ülkenin cömert aile politikalarına bağlamaktadırlar. Bunun önemli bileşenleri arasında, uzun dönemli ücretli izinler ve çocuk bakımında verilen devlet destekleri yer almaktadır (<http://www.ibp.gov.tr/>).

Norveç'in ülke profili incelenecek olursa; 2015 yılı GSYİH'sı 499,8 milyar \$'dır. Kişi başına düşen GSYİH ise 65614,5 \$ olarak hesaplanmıştır. Tahmini büyüme oranı % 1,6'dır. Norveç'in 2015 yılına göre toplam nüfusu 5,1 milyondur. Nüfusun geçen yıllara nazaran artış hızı %1,1'dir. 2012 yılı için yoksulluk oranı %0,08'dir. 2013 yılında doğumda beklenen tahmini yaşam süresi erkekler için 79,8 yıl, kadınlar için 83,8 yıldır. Geçen yıllara göre beklenen tahmini yaşam süresinde azalma görülmüştür.

1000 nüfus başına bebek ölümü ise, aynı yıl 2,4 olarak bulunmuştur (<http://www.oecd.org/norway>; <http://4databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=CHE&series=&period=>).

3.6. Amerika Birleşik Devletleri

ABD'de refah devletinin temellerinden biri olan sosyal güvenlik programı, sosyal sigorta sistemine dayandırılmıştır ve büyük ölçüde kamu emeklilik sistemini dahil eden bir plan içerisindedir. 1929 Büyük Buhan'dan sonra ABD başkanı Roosevelt bir karar almış ve 1934 yılında sakatlara, işsizlere ve çocuklara yardım uygulamasını başlatmıştır. Ardından 1937'de Sosyal sigorta Yasası ve 1938'de işsizlik yardımları kabul edilmiştir. 1986 yılına gelindiğinde federal bütçenin üçte birinden fazlasını sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamaları kaplamıştır. Bunların dışında meslek hastalığı ve iş kazası geçirenlere işçi tazminatı, emekli askerlere yönelik malullük yardımları, demir yolu işçileri ve maden işçilerine özel programlar yer almıştır (Özdamar, 2007: 102).

Dünyanın en fazla nüfusa sahip üçüncü ülkesi olan ABD'de 2015 yılı için tahmini nüfus artış hızı %-0,7'dir. ABD İstatistik Bürosu'nun tahminlerine göre ABD nüfusunun sürekli biçimde artarak 2012 yılında 315 milyon, 2025'de 351 milyon, 2050 yılında 423 milyon olması beklenmektedir.

GSYİH'nin büyük kısmının özel tüketim harcamalarına ayrıldığı ve özel sektör sabit sermaye yatırımlarının tüketime oranla daha düşük kaldığı ABD'de kişi başına GSYİH 2015 yılı için 55798 \$ olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında %9.6 olarak gerçekleşen işsizlik oranı 2015 yılında %6,1'e düşmüştür (<https://data.oecd.org/united-states.htm>). Ortalama yaşam süresi kadınlarda 81,2 yıl, erkeklerde 76,4 yıldır. 2014 yılında ABD'de doğurganlık oranı kadın başına 1,9 çocuk olarak

tahmin edilmektedir. ABD nüfusunun giderek yaşlanarak 2020’de 38,2 olacağı öngörülmektedir.

ABD; 318,9 milyonu nüfusu (<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>) ve 17 trilyon 419 milyonu aşan GSYİH’si ile dünyanın en büyük ve önemli pazarlarından biridir (<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>). ABD dünyanın en büyük ithalatçılarından biri olma özelliğinin dışında, dünyanın en büyük doğrudan yabancı sermaye kaynağı konumu ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin yöneldiği bir hedef pazardır. ABD ekonomisi, dünya ekonomisini birebir etkileme gücüne sahip olması nedeniyle de dünyada önemli ve belirleyici bir ekonomidir (Koca ve Gülsoy, 2012: 1-10).

Tablo 6: Günümüz ABD’nin Refah Durumu (2015 Yılı)

Temel Göstergeler	Ülke Değeri	Kaydedilen Yıl	Dünya Ortalaması
Doğurganlık oranı (%)	1,9	2014	-
Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)	54629,5	2011-2015	-
Yaşam Memnuniyeti (Hesaplama 0> 10)	7,2	2015	6,6
Olası Yaşam Süresi	78,8	2015	79,6
Nüfus (milyon)	318,857,056	2011-2015	-
GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık)	2,4	2011-2015	-
İstihdam Oranı (%)	68,2	2014	65,7
İşsizlik Oranı (%)	6,1	2014	7,3
Enflasyon Oranı	0,1	2015	0,6
Hükümet İstikrarı	205	2014	31,2
Kızların Erkeklerle Göre Okullaşma Oranı	1	2012	1
Kişi Başına Düşen Sağlık Harcamaları (Cari Dolar)	9403	2011-2015	-
Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)	6	2011-2015	-
Sağlık Problemine Sahip Olma (%)	21	2014	23,9
Kişisel Özgürlük	7	2014	4,7
Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları	21,4	2011-2015	-

Kaynak: 2015 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, 2015 Worldbank Database ve 2015 OECD database verilerine göre hazırlanmıştır.

3.7. Türkiye

Türkiye’de henüz ileri refah devletleri ile karşılaştırılabilecek bir sosyal refah anlayışı ve uygulamaları olmasa da, hızlı gelişen bir ülke olması sebebiyle çok uzun sayılmayan bir gelecekte sosyal refaktan kaynaklanan sorunlarla karşılaşabilecektir (Özdemir, 2007: 6). Sosyal devlet anlayışına dair hükümler Cumhuriyetin ilanından sonra ilk Anayasa olan 1924 Anayasasında yer almıştır. 1924 Anayasasında devletin sosyal görev ve sorumluluklarını belirleyen açık hükümler bulunmamakla birlikte Anayasanın 80. ve 87. maddelerinde eğitim ve öğretimin parasız yapılması konusunda kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca çalışanların karşılaştığı tehlikeler ve iş kazalarına karşı bazı düzenlemeler mevcuttur. 1961 ve 1982 anayasalarında sosyal devlet prensipleri anayasal güvenceye kavuşturulmuştur (Kantarıcı, 2003: 76). Türkiye’de Anayasal ve yasal düzeyde sosyal refah konularında pek çok düzenleme mevcuttur. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik alanlarında devletin çok ciddi harcaması söz konusudur. Fakat mevcut düzenlemeler tek başına ve tam anlamıyla yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Sosyal güvenlik açısından ele alındığında, Türkiye’de, sosyal güvenlik sisteminin artan yoksulluğa karşı tam bir koruma sağlayamadığını söyleyebiliriz. Ancak bunun nedeni, sosyal güvenlik kurumlarına ve bu kurumların kapsamı içinde koruma sağlanan nüfusa kaynakların aktarılması değildir. Sorun, artan işsizlik ve yoksulluk karşısında, sisteme geniş nüfus kesimlerinin katkı yapacak gelir düzeyine erişememe ve vergilendirme politikalarındaki adaletsizlik sorunudur (Gökbayrak, 2010: 153).

Tablo 7’de Türkiye’nin refah durumu hakkında bilgi verilmektedir. Türkiye, dünya refah sıralamasında 142 ülke içinde 78. sırada yer almıştır. Ekonomi alanında 87, girişimcilik ve fırsatların ülke olarak iyi değerlendirilmesi yönünden 67, hükümetin işlevselliği açısından 51, eğitimde 85, sağlık hizmetlerinde 57, emniyetli ve güvenli bir ülke olmada 109, kişisel özgürlüklerin sağlanması bakımından 100 ve sosyal sermaye ve sosyal yardımların sağlanmasında 102. sıradadır. Kişisel özgürlük ve sosyal sermaye açısından istenmeyen sınırdaki bulunan Türkiye’nin sosyal refah devletlerinden biri olarak anılan ve Dünya Refah Sıralamasında ilk sırada bulunan Norveç ile kıyaslandığında arada bir uçurum olduğu görülmektedir. Norveç, sosyal sermayede 2. ve kişisel özgürlük konusunda 3. sırada yer almaktadır. Sağlık hizmetleri ve ekonomi yönünden de 4. sıradadır. Ayrıca, girişimcilik fırsatların iyi değerlendirilmesinde ve eğitimde 5. sıradadır; hükümet yönünden ve emniyet ve güvenlikte 8. sıradadır (<http://www.prosperity.com>).

Tablo 7: Günümüz Türkiye'sinin Refah Durumu (2015 Yılı)

Temel Göstergeler	Ülke Değeri	Kaydedilen Yıl	Dünya Ortalaması
Doğurganlık oranı (%)	2,2	2014	-
Kişi Başına Düşen GSYİH (\$)	19787,7	2011-2015	-
Yaşam Memnuniyeti (Hesaplama 0> 10)	5,6	2015	6,6
Olası Yaşam Süresi	76,6	2015	79,6
Nüfus (milyon)	75,932,348	2011-2015	-
GSYİH Büyüme Oranı (Yıllık)	2,9	2011-2015	-
İstihdam Oranı (%)	49,3	2014	65,7
İşsizlik Oranı (%)	10,3	2014	7,3
Enflasyon Oranı	7,7	2015	0,6
Hükümet İstikrarı	31	2014	31,2
Kızların Erkeklerle Göre Okullaşma Oranı	1	2012	1
Kişi Başına Düşen Sağlık Harcamaları (Cari: Dolar)	568	2011-2015	-
Bebek Ölüm Oranı (1000 canlı doğumda)	10,8	2015	-
Sağlık Problemine Sahip Olma (%)	19	2014	23,9
Kişisel Özgürlük	4	2014	4,7
Cepten Yapılan Sağlık Harcamaları	78,7	2011-2015	-

Kaynak: 2015 Legatum Prosperity Index, Legatum İnstitute, 2015 Worldbank Database ve 2015 OECD database verilerine göre hazırlanmıştır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüz dünyasında devletin ekonomik işlevi değişmiş olup piyasa ekonomisi özellikle 1980'li yıllardan sonra yavaş yavaş milli ekonomi içindeki payını arttırmıştır. Piyasa ekonomisinin her ne kadar ağırlığı artmış olsa da devlet varlığını önemli ölçüde devam ettirmektedir. Hatta piyasa ekonomisinin ortaya çıkardığı piyasa aksaklıklarının giderilmesinde devlete önemli rol düşmektedir.

Devletin bu noktada üstlendiği rolün önemli bir kısmı refah ile ilgili olanlarıdır. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, gelir dağılımı ve yoksulluk gibi sorunlar günümüz devletlerinin en önemli refaha ilişkin görevleridir. Bu sebeple, gelişmiş ülkeler bu olgu çerçevesinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Özellikle İskandinav ülkeleri refah devleti uygulamalarını en iyi şekilde yerine getiren ülkelerin başını çekmektedir. İskandinav ülkelerindeki refah uygulamalarının

başlıcaları; sosyal güvenlik alanında eşit yaklaşım, halkın bütüncül olarak sağlık sisteminden yararlanması, istihdam politikaların sorunsuzluğu, mali ve sosyal yardımlar, cömert aile politikalarıdır. İskandinav ülkelerinin yanında gelişmiş AB ve OECD ülkelerinde de refah uygulamaları önemli yer tutmaktadır. Söz konusu ülkeler GSYİH'dan refah harcamalarına önemli pay ayırmaktadır.

Günümüz devletleri gelişmişlik seviyelerine göre sosyal refah uygulamalarına yer vermektedir. Türkiye de sosyal refah uygulamaları açısından her ne kadar gelişmiş ülke seviyesinde olmasa da önemli ölçüde sosyal refah uygulamalarına yer vermektedir. Özellikle son yıllarda eğitim, sağlık, sosyal güvenlik reformu, genel sağlık sigortası gibi uygulamalar Türkiye'de atılan önemli adımlar arasında gösterilebilir. OECD'nin en güncel verisi olan 2013 yılına göre; Türkiye'nin kamu sosyal harcamalarının GSYİH içindeki payı % 12.49 olarak bulunmuştur. 1980 yılında ise bu oran epey düşüktür (%3,1). Veriler incelendiğinde, gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye'nin sosyal yönden mesafe kat ettiğini söylemek mümkündür. Dünya üzerindeki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğu gibi, Türkiye de liberal ekonomik düzeni benimsemiş ve karma ekonomiden liberal ekonomiye doğru geçişe başlamıştır. Devletin KİT'lerdeki istihdam politikaları, gecekondulaşma olgusuna göz yumulması, tarımda destekleme alımları ve çeşitli sübvansiyonlar da dolaylı transferler olarak ülkemizdeki refah sisteminin bir yüzünü oluşturmaktadır.

Ayrıca, kadınların işgücüne katılımını teşvik amacıyla pozitif ayrımcılık uygulamaları gündeme gelmiş ve bu konuda kadınlar lehine önemli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Özel okullara öğrenci teşviki uygulaması ve 2016 yılı itibarıyla Asgari ücrette önemli artış sağlanması önemli sayılabilecek diğer refah uygulamalarıdır. Genel Sağlık Sigortası ile tüm vatandaşların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi sağlanmıştır. Diğer uygulamalar ise; bakıma muhtaç kişilerin bakımı için ücret ödenmesi, engelli çocuk ve gençlerin eğitimi için para yardımı yapılması, işinden ayrılan bireyler için ilk 6 ay işsizlik yardımı verilmesi, yoksul ve fakir aileler için TOKİ gibi konut edindirme sistemlerinin oluşturulmasıdır.

Türkiye'nin refahın sağlanmasında çok uzun ve meşakkatli bir yolu vardır. Durumun ilginç yanı ise şudur; refah devletleri sosyal harcamaların bütçe dengesini bozması ve açık oluşturması sebebiyle refah politikalarından yavaş yavaş soğurken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler ise refah seviyesine çıkmaya çalışmaktadır. Ülkemizdeki bütün bu olumlu gelişmelere rağmen sosyal güvenlik açısından gelişmiş ülke seviyesine çıkabilmek için ciddi adımların atılması gerekmektedir.

Kaynakça

Aktan, C. C. ve Özkıvrak, Ö. (2008), Sosyal Refah Devleti, İstanbul: Okutan Yayıncılık.

Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002), Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

Akyüz, F. (2008), “Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 58-70.

Balseven, H. (2009), “İngiltere’de Refah Reformlarının Ekonomi Politikası”, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(18), 337-349.

Block F. ve Somers M. (2003), “In the Shadow of Speenhamland: Social Policy and the Old Poor Law”, *Politics Society*, 283-323.

Bulut, N. (2003), “Küreselleşme: “Sosyal Devletin Sonu mu?””, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52 (2), 173-197.

Çetin, H. (2002), “Liberalizmin Tarihsel Kökenleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 79-96.

Erdem, I. (2005), Avrupa’da Asgari Gelir Uygulamaları Araştırma Raporu, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu.

Gökbayrak, Ş. (2010), “Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (2), 141-162.

Gökbunar, R. ve Kovancılar, B. (1998), “Sosyal Refah Devleti ve Değişim”, *SDÜ İİBF Dergisi*, (3), 251-266.

Güngör F. ve Özüğurlu M. (1997), İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet, Working Paper Series.

İlkin, A. (1988), “Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi”, 5. Baskı, İstanbul.

Kantarıcı, H. B. (2003), “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik Ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 75-85.

Koca, E. ve Gülsoy, E. (2012), ABD Ülke Raporu.T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Ülke Masaları 1 Dairesi, Amerika Şubesi, (Erişim: 12.01.2016)

Konya Ticaret Odası (2011), Danimarka Krallığı Ülke Raporu, Etüd-Araştırma Servisi (3), www.kto.org.tr/d/file/danimarka-ulke-raporu-2011.doc, (Erişim: 05.04.2016)

Kurşun, A. ve Rakıcı, C. (2014), “Türkiye ve Sosyal Refah Devletlerindeki Sağlık Harcamalarının Analizi”, *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 77-105.

Legatum Prosperity Index (2015), Life Satisfaction, <http://www.prosperity.com/#!/country-list>, (Erişim: 12.01.2016)

Legatum Prosperity Index (2015), Unemployment Rate, <http://www.prosperity.com/#!/country/GBR>, (Erişim: 12.01.2016)

Marangoz, Ş. (2001), Refah Devleti, Gelişimi, Oluşumu, Modelleri ve Güncel Değişimler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Munck, R. (2003), Emeğin Yeni Dünyası: Küresel Mücadele, Küresel Dayanışma (Çev. Mahmut Tekçe), İstanbul: Kitap Yayınevi.

OECD (2012), Country Statistical Profile: Switzerland, <http://www.oecd.org/switzerland/>, (Erişim: 15.02.2016)

OECD (2012), Country Statistical Profile: Norway 2011-2012, <http://www.oecd.org/norway/>, (Erişim: 03.01.2016)

OECD (2015), Employment Rate, <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Employment by Education Level, <https://data.oecd.org/emp/employment-by-education-level.htm#indicator-chart>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Elderly Population, <https://data.oecd.org/pop/elderly-population.htm#indicator-chart>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Infant Mortality Rates: <https://data.oecd.org/healthstat/infant-mortality-rates.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Inflation Rate Total, Annual growth rate (%), <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Life Expectancy at Birth, <https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-birth.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Temporary Employment Rate, <https://data.oecd.org/emp/temporary-employment.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), United States, <https://data.oecd.org/united-states.htm>, (Erişim: 12.03.2016)

OECD (2015), Working Age Population, <https://data.oecd.org/pop/working-age-population.htm#indicator-chart>, (Erişim: 12.03.2016)

Özdamar, Ö. (2007), Sosyal Politikalarının Refah Etkilerinin Ampirik Ölçümü: Türkiye'de Temel Eğitimle İlgili Politikaların Ve Sosyal Yardımların Refah Etkilerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, S. (2007), Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Polanyi, K. (1986), Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri. (Çev.Ayşe Buğra), İstanbul: Alan Yayıncılık.

Sarıca, Ş. (2008), Farklı Refah Devleti Modellerinde Sosyal Harcamaların Niteliği: Emekgücünün Meta Niteliği Açısından Bir Değerlendirme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Serter, N. (1994), Devlet Görevlerindeki Gelişmelerin Sonucu Olarak Sosyal Devlet, İstanbul: İÜ İktisat Fakültesi Yayınları.

Seyidoğlu, H. (1999), Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Sözer, A. N. (1997), Sosyal Devlet Uygulamaları No:8, İzmir: Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları.

Şanlıoğlu, Ö. (2011), Sosyal Refah Devletinin Dünü, Bugünü Ve Geleceği: Almanya Örneği, Ankara: Detay Yayıncılık.

Talas, C. (1999), Ekonomik Sistemler, 5. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Taşcı, F. (2010), “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri”, *Çalışma ve Toplum*, (24), 175-202.

The Legatum Prosperity Index (2015), <http://www.prosperity.com/KeyFindings-1.aspx>, (Erişim: 12.03.2016)

Türk Dil Kurumu, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, <http://www.tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=gönenç>, (Erişim: 03.03.2016)

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı- Danimarka Ekonomisi, <http://www.mfa.gov.tr/danimarka-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim: 14.03.2016)

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı İhracat Bilgi Platformu, <http://www.ibp.gov.tr/pg/sectionpgulke.cfm?id=Norve%C3%A7#raporlar>, (Erişim: 03.01.2016)

Social Security The Jobseeker’s Allowance (Sanctions) (Amendment) Regulations (2012), <http://www.dwp.gov.uk/docs/jsa-sanctions-draft-regs-2012.pdf>, (Erişim: 14.01.2016)

Yediyıldız, B. (1994), Tarih, İstanbul: MEB Yayınları.

Worldbank Database (2015), GDP Per Capita Current US\$, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, (Erişim: 14.01.2016)

Worldbank Database (2015), GDP Growth, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>, (Erişim: 14.01.2016)

Worldbank Database (2015), Out-of-pocket Health Expenditure (%of total expenditure on health), <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.OOPC.TO.ZS>, (Erişim: 14.01.2016)

Worldbank Database (2015), Population, <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>, (Erişim: 14.01.2016)

Worldbank Database (2015), Switzerland, <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=CHE&series=&period=>, (Erişim: 14.01.2016)

Worldbank Database (2015), GDP, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>, (Erişim: 14.01.2016)